

Rechtspraak

Maakt samen leven mogelijk

GRATIS
NEEM MEE

Emoties in de rechtszaal

RECHTER JANTIEN HOLLEMAN:
'DIE VERKEERSZAAK BLIJFT EEN
OPEN WOND'

ADVOCAAT PETER PLASMAN:
'RECHTERS MOETEN MEER VAN
ZICH AFBIJTEN'

RECHTER ELLEN VAN KALVEEN:
'GEDWONGEN OPNAME IS GEEN
KLEINIGHEID'

Inhoud

“Pam dacht dat ze Rico onder controle had”

> PAGINA 12

Redactioneel

Het is je nauwelijks voor te stellen, maar niet zo lang geleden behandelden rechters hun zaken in alle rust. Een enkele belangstellende zat op de publieke tribune, anderen lazen de volgende dag in de krant hoe het was afgelopen. Nu klinken er vele stemmen in de rechtszaal. Slachtoffers en nabestaanden vertellen over hun leed en geven hun mening over de straf. Twitteraars doen live verslag en hun volgers reageren met ongezouten meningen. Rechters krijgen verdriet, woede en verontwaardiging over zich heen. Hoe gaan ze daarmee om? Heeft het invloed op hun oordeel? Frank Wieland, rechtbankvoorzitter in het zwaarbeladen Holleederproces, vertelt erover in dit blad. De aanhoudende roep om zwaardere straffen toont aan dat rechters veel meer uitleg moeten geven over hun werk, vindt Wieland. Rechtspraak magazine helpt daar graag bij. Lees in dit blad waarom minderjarigen relatief licht gestraft worden. Wat tbs met dwangverpleging nou eigenlijk inhoudt. En wat een rechter meemaakt die langs instellingen en ziekenhuizen rijdt om dwangopnames te controleren.

De blik van buiten komt van advocaat Peter Plasman, die vindt dat rechters meer voor zichzelf moeten opkomen. Na dit interview kreeg onze rechtsstaat een zware klap te verduren met de brute moord op advocaat en plaatsvervangend rechter Derk Wiersum. Hoe kan een rechtssysteem zich verweren tegen zulk geweld? De gevolgen voor de rechtspraak waren bij het ter perse gaan van dit blad nog niet duidelijk. Plasman trok al wel zijn conclusie: hij staat geen kroongetuigen meer bij.

Pauline van der Mije
hoofdredacteur

COLOFON Rechtspraak nummer 2, oktober 2019 (zevende jaargang). Rechtspraak is een uitgave van de Raad voor de rechtspraak. Het magazine wordt verzonden aan relaties van de Rechtspraak en is gratis op te halen bij de gerechten en het Juridisch Loket. De redactie is verantwoordelijk voor de inhoud. Aan de in Rechtspraak vermelde informatie kunnen geen rechten worden ontleend. Artikelen geven niet per se de mening van de Rechtspraak weer. Overname van artikelen is met bronvermelding toegestaan. **Hoofdredacteur:** Pauline van der Mije **Redactie:** Rien Aarts, Simone Alderliesten (beeldredactie), Patrick van der Mee, Marijn Rens **Aan dit nummer werkten mee:** Eric van der Burgt, Martijn Delaere, Jackeliene Geeve, Aad Goudappel, Niels de Hoog, Arie Kievit, Bas Kijzers, Serge Ligtenberg, Richard Mooyman, Eric van Nieuwland **Contact met de redactie:** redactie@rechtspraak.nl **Redactie-adres:** Kneuterdijk 1, Den Haag **Postadres:** Postbus 90613, 2509 LP Den Haag **Abonnementenadministratie:** Adreswijziging of opzegging? Stuur de adresdrager naar het retouradres en geef hierop de verandering aan. Aanmelden voor een individueel abonnement kan via abonnement@rechtspraak.nl. Gemotiveerd meer exemplaren aanvragen is ook mogelijk. **Vormconcept en realisatie:** Gloedcommunicatie, Nijmegen **Druk:** Xerox/OBT, Den Haag

14

16

23

26

28

04

NIEUWS

Kort

06

INTUSSEN OP SOCIAL MEDIA

Onder zijn toga klonk een hippe ringtone

07

EMOTIES IN DE RECHTZAAL

Kan de rechter nog nuchter oordelen?

11

DIE ZAAK VERGEET IK NOOIT

Nabestaanden zagen bestuurder als moordenaar

14

COLUMN

Een bijzonder verdrag

15

BESTE RECHTSPRAAK

Antwoord op lezersvragen

16

IN BEELD

Bedreigde rechtsstaat

18

BINNENKIJKEN

Advocaat Peter Plasman

21

PUZZEL

Zoek de 10 verschillen

22

WABLIEF?

Wat is tbs met dwangverpleging?

23

DE WERKDAG VAN

Familierechter Ellen van Kalveen

26

HOE ZIT DAT?

Jeugdstrafrecht is maatwerk

28

BIJZONDERE RECHTER

Lincoln Frakes van de Netherlands Commercial Court

Kort

Rechtspraak krijgt er 95 miljoen bij

De begroting van de Rechtspraak wordt de komende drie jaar verhoogd met gemiddeld 95 miljoen euro per jaar. Dat is goed nieuws voor de rechterlijke organisatie, maar vooral voor de samenleving. Het geld wordt onder meer gebruikt om achterstanden weg te werken en ervoor te zorgen dat mensen op den duur niet zo lang meer hoe-

ven te wachten op behandeling van hun zaak. 'We kunnen eindelijk weer investeren in onze organisatie', zegt voorzitter Henk Naves van de Raad voor de rechtspraak. 'We gaan energie steken in meer toegankelijke rechtspraak, digitalisering en laagdrempelige voorzieningen zoals de buurt-rechter en de wijkrechtbank'.

Rechtszaak over schietpartij in Utrechtse tram krijgt mogelijk procesbewaker

In de rechtszaak tegen Gökmen T., die verdacht wordt van een schietpartij met terroristisch oogmerk in een Utrechtse tram, wordt mogelijk een procesbewaker aangesteld. Dat is een deskundige die het proces bewaakt, de rechtbank adviseert en extra duiding kan geven over bepaalde onderwerpen. Bij de schietpartij in maart kwamen vier mensen om het leven en raakten zes anderen zwaargewond. De verdachte heeft tot nu toe alle vormen van rechtsbijstand geweigerd. De rechtbank vindt dit een serieus punt van aandacht. Tijdens een voorbereidende zitting in september is daarom de eventuele benoeming van een procesbewaker besproken, wat heel uitzonderlijk is ons strafrecht. Voordat de rechtbank daarover beslist wil ze in elk geval het rapport afwachten van het Pieter Baan Centrum, waar de verdachte wordt onderzocht. De rechtbank behandelt de zaak in maart 2020.

PRIJSAKKOORD RECHTSPRAAK: VERANDERINGEN IN 2020

95 MILJOEN
EXTRA GELD

1024 MILJOEN
TOTAAL 2020

Adrien Stanziani brengt rechtspraak in beeld

FOTO: GEERT SNIJDERS

Rechtspraak Reporter Adrien Stanziani verslaat graag rechtszaken, maar dan wel in beeld. Dit jaar studeerde hij af aan de kunstacademie in Den Bosch. Voor zijn afstudeerexpositie met als titel **'Rechtlijnig'** vond hij een toepasselijke plek: het Paleis van Justitie in Den Bosch. De expositie bestaat uit een opvouwbaar boek met tekeningen van alle betrokkenen bij een rechtszaak. Allemaal bestaande mensen die hij in de Bossche rechtszaal heeft getekend, inclusief de verdachte, een bokser die terecht stond voor mishandeling van een vierjarig meisje. Sinds begin oktober reist zijn tentoonstelling door het land. De eerste bestemming is de rechtbank in Rotterdam.

Meer weten? Kijk op de Facebook- of Instagrampagina van [@adriestanziani](#).

Onderzoek wijst uit: Mensen hebben behoefte aan een rechter in de buurt

Nederlanders hebben behoefte aan rechters die in wijken en buurten op een toegankelijke manier rechtspreken. Dat blijkt uit onderzoek dat het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) heeft laten doen. De studie richt zich op de zogeheten vrederechters in onder meer België, waar mensen snel, dichtbij huis en tegen lage kosten hulp kunnen krijgen bij het oplossen van juridische problemen. Past zo'n laagdrempelige rechtsgang ook in het Nederlandse systeem?

België kent honderden vrederechters. Zij buigen zich over eenvoudige juridische conflicten en sturen erop aan dat de partijen het samen eens worden. Mensen kunnen zich makkelijk melden en gaan als het even kan met een concrete oplossing naar huis. Nederland had vroeger ook vrederechters. Zij zijn later kantonrechters gaan heten en uiteindelijk vanuit hun kleinschalige kantoren naar de rechtbank verhuisd. Tegenwoordig is er een sterk streven

naar rechtspraak die zich niet zozeer op een juridisch oordeel richt, maar onderliggende problemen aanpakt. Daar horen rechters bij die de wijken in trekken om ter plekke te horen wat er speelt en mee te denken over een oplossing, zo nodig samen met instanties in de buurt. Vaak blijkt er veel meer te spelen dan in een formele rechtszaak op tafel komt. Komen de partijen er niet uit, dan hakt de rechter alsnog de knoop door.

Noord-Nederland had spreekuurrechters die zo te werk gingen, Den Haag heeft wijkrechters, Rotterdam regelrechters en begin oktober is in de Eindhovense wijk Oud Woensel een wijkrechtbank geopend. De conclusie van het WODC-onderzoek is dat de invoering van een 'nabijheidsrechter' een belangrijke bijdrage kan leveren aan het maatschappelijk effectiever maken van rechtspraak. De onderzoekers adviseren om de buurtrechter na deze experimenten geleidelijk in te voeren bij de rechtbanken.

Op de Facebookpagina van de Rechtspraak (facebook.com/Rechtspraak) vind je nieuws, achtergronden en uitleg, maar ook posts over gekke en bijzondere dingen die in de rechtbanken gebeuren. En regelmatig een blogje van een rechter, griffier of bode.

facebook.com/Rechtspraak

Ook een ervaren griffier als Laura Schoutsen (hof Amsterdam) komt in de rechtszaal nog regelmatig voor verrassingen te staan. Lees haar blog!

Een rechtszitting is altijd spannend. Vooral voor verdachten natuurlijk, maar ook voor mij. Je weet nooit wat er op zo'n dag gaat gebeuren. In de rechtszaal gelden regels waar iedereen zich aan moet houden. Je mag bijvoorbeeld geen foto's maken en alle telefoons moeten uit, om de zitting niet te verstoren. Laatst kwam een verdachte met zijn beste vriend naar het hof. De vriend ging achterin de zaal zitten. Ik hield hem tijdens het notuleren in de gaten, want zijn gedrag trok mijn aandacht. Ik begreep pas later waarom. Hij dacht stiekem een foto te kunnen maken terwijl de verdachte werd ondervraagd door de raadsheer (rechter in hoger beroep). Toen hij plotseling zijn telefoon omhoog hield en een flits de zaal vulde, gilte ik van schrik.

'Wat doet u?', vroeg de raadsheer aan de man. 'Ik maakte geen foto hoor', loog hij met bevende handen. 'Mijn flitser gaat altijd af als ik WhatsAppjes ontvang.' Hij werd naar voren geroepen en kon pas weer gaan zitten toen hij de foto onder toezicht oog van de raadsheer had verwijderd. Dat ook rechters weleens een regel overtreden, bleek toen ik nog bij de rechtbank Den Haag werkte. Terwijl de rechter de uitspraak voordroeg – 'Ik acht het feit wettig en overtuigend bewezen' – klonk ineens 'I came to dance, dance, dance, dance... I hit the floor' door de rechtszaal. Het geluid kwam onder zijn toga vandaan. Ik had nooit verwacht dat deze zeer formele rechter zo'n hip nummer van Taio Cruz als ringtone zou hebben!

Denk je erover om zelf ooit bij de Rechtspraak te gaan werken? Houd dan ons LinkedInaccount in de gaten <https://nl.linkedin.com/company/de-rechtspraak>.

Ben je vooral geïnteresseerd in het laatste rechtspraaknieuws? Volg ons dan op Twitter (RechtspraakNL).

Wie liever eens in de week op de hoogte wordt gehouden, kan zich gratis abonneren op onze wekelijkse nieuwsbrief (nieuwsbriefrechtspraak.nl).

Emoties in de rechtszaal

Kan de rechter nog nuchter oordelen? >

Emoties spelen een steeds grotere rol in het strafrecht. Hoe ga je daar als rechter mee om? Heeft het invloed op het vonnis? Drie wetenschappers en een rechter aan het woord.

TEKST: PAULINE VAN DER MIJE
ILLUSTRATIE: AAD GOUDAPPEL

Onbeperkt spreekrecht voor slachtoffers en nabestaanden, twitteraars in de rechtszaal en een samenleving die direct stevig reageert hebben de strafrecht-spraak veranderd. Waar mensen vroeger afwachtten hoe de rechter oordeelde, zitten ze nu bovenop het nieuws en krijgen rechters te maken met verdriet en verontwaardiging van betrokkenen en toeschouwers. Wat doet dat met een rechter?

Frank Wieland sloot dit jaar zijn rechtersloopbaan af met de Holleederzaak, die bol stond van emoties. Alles zat erin: familiedrama, verraad, dreiging, de verwachting van levenslang of misschien juist vrijspraak wegens gebrek aan bewijs. 'Het was heel emotioneel, op het beangstigende af soms', zegt Wieland. 'Astrid Holleeder riep op een gegeven moment vanuit haar getuigencabine: "Ik ben in

staat om de ruit eruit te trappen!" Het ging hard tegen hard tussen haar en haar broer. Ik laat zulke dingen altijd een beetje op zijn beloop. Ik ben geen kinderjuffrouw, het zijn volwassen mensen en als die boos worden moeten ze zich kunnen uiten. Dingen hebben hun eigen dynamiek. Als je ineens een spaak in een wiel steekt, ontspoord het.'

De voorzitter van de rechtbank moet toch de orde bewaken?

'Jawel, maar ieder op zijn eigen manier. Als ik het nodig vind, zeg ik iets. Bijvoorbeeld toen Holleeder in een eindeloos twistgesprek met zus Sonja verwickeld was. Het ging steeds heen en weer: welles-nietes-welles-nietes! Ik kreeg het gevoel dat ik naar een tenniswedstrijd zat te kijken. Toen ik dat zei, kalmeerden ze en daalde het stof weer neer.

Ontspanning komt de opstelling van de verdachte ten goede. Zeker als je minstens zestig dagen met elkaar in zo'n gespannen situatie zit, is het belangrijk om mensen op hun gemak te stellen. Holleeder is een Amsterdammer met humor en gotspe. Dan kan je elke grap die hij maakt en elke poging tot relativering uiteen laten spatten op de muur achter je, maar ik maak liever een grapje terug. Dat begreep niet iedereen; hoe kan je lachen met iemand die je uiteindelijk levenslang oplegt? Ik zie het zo: verdachten zijn onschuldig totdat het tegendeel bewezen is. En dat kom pas aan het einde van het proces aan de orde. Toen ik met mijn collega's de raadkamer inging om alles af te wegen, was de kans reëel

**SPREEKRECHT VOOR
SLACHTOFFERS MAAKT
STRAFZAKEN EMOTIONELER**

dat we zouden moeten zeggen: het zit er niet in, er is geen bewijs. En dat half Nederland naar zijn voorhoofd zou wijzen. Maar zo ging het niet. We zagen voldoende bewijs voor alle aanklachten, levenslang werd onvermijdelijk.'

Is het aangrijpend om levenslang op te leggen?

'Ja, zeker. Je spreekt daarmee je machtswoord uit: deze persoon kan niet terugkeren in de samenleving. Dat is tragisch. Het is het uiterste middel. Ik had het twee keer eerder opgelegd en vond het vreselijk, maar soms kan het niet anders. Bijvoorbeeld als iemand een gevaarlijke stoornis heeft en elke medewerking aan onderzoek weigert. De laatste tijd wordt vaker levenslang opgelegd, vanwege de liquidaties. Je kunt jonge knullen tegenwoordig zo gek krijgen om voor een schijntje iemand naar God te schieten, zonder gewetensnood. Ik vraag me af: laten zulke jongens zich afschrikken? Of denken ze: mij pakken ze niet? Dat maakt het nog wranger.'

Raak je als rechter wel eens overmand door emoties?

'Ik herinner me twee jonge kerels die terechtstonden voor doodslag. De één had gehandeld vanuit een psychose, de ander had teveel geblowd en was zo beneveld dat hij niet ingreep. Hij werd als mededader ter verantwoording geroepen. Iedereen kent wel de situatie dat het koude zweet je uitbreekt en je denkt: o god, wat heb ik gedaan? Dat zag ik bij hem gebeuren. Hij was in tranen.

Je kunt niets troostends zeggen; er zitten ook mensen in de zaal die hun dochter of zus hebben verloren. Iedereen zit vol emotie. Dat kwam keihard binnen.

De emotie van een rechter zit vaak in betrokkenheid bij het slachtoffer of de ernst van het feit – hoe kan je zoiets doen? Maar ook in aspecten van de verdachte waarmee hij zich vereenzelvigd. Het zijn niet allemaal schurken met doorlopende wenkbrauwen. Er kan elk moment iets gebeuren dat je raakt, daar kun je je niet tegen wapenen. Anders ben je geen mens meer en de vraag is of je dan nog een goeie strafrechter kunt zijn. Dat betekent dus dat je in de plooi moet zien te blijven of de zitting even moet schorsen. Dat overkwam mij in een zaak over een dodelijk verkeersongeluk. De moeder van het slachtoffer nam het woord. Zij had eerder haar man verloren en nu ook haar enige kind. Hoe ze daarover sprak - zonder enig verwijt, zuiver vertellend wat dat met haar had gedaan, zo knap! Dat kwam aan als een mokerslag. Ik heb de zitting toen geschorst om even de tranen weg te slikken. Mijn collega was blij, hij hield het ook bijna niet meer. Daarna konden we verder. Emoties horen erbij, je kunt niet als een robot >

“Streng straffen voelt misschien prettig, maar helpt niet”

‘BEELD VAN RATIONELE RECHTSPRAAK IS EEN MYTHE’

Het beeld van rationele, objectieve rechtspraak is een mythe. Dat zegt **Maria IJzermans**, die promoveerde op de overtuigingskracht van emoties bij het oordeel van de rechter.

‘Rechters zijn mensen, dus spelen emoties altijd een rol.’ En die kan je maar beter niet negeren.

Mensen beoordelen situaties eerst intuïtief en daarna pas met hun verstand, legt IJzermans uit.

‘Bij die intuïtie spelen emoties en eerdere ervaringen een grote rol. Kom je bijvoorbeeld iemand tegen, dan heb je daar onbewust meteen een gevoel bij. En dat gevoel heeft invloed op hoe je vervolgens informatie verwerkt en een oordeel vormt. Mooie mensen worden positiever beoordeeld, want als je positief gestemd bent, ga je op zoek naar feiten die daarbij passen. Dat gebeurt automatisch, bij iedereen.’ Als je je niet bewust bent van die emoties kunnen ze vertroebelen werken, zegt IJzermans. Ze vertelt over een rechter die geïrriteerd op een cursus aankwam. Zij had net een zaak achter de rug waarin de verdachte haar op een provocerende manier zat voor te liegen. ‘Ze voelde zich miskend en geminacht. Dat maakte haar boos en dat vond ze onprofessioneel van zichzelf. Het is belangrijk om zulke gevoelens te herkennen. Dan kan je ze relativiseren en zitten ze niet meer in de weg.’ IJzermans denkt dat het rechters kan helpen als ze van elkaars ervaringen leren. ‘In de opleiding is veel aandacht voor allerlei valkuilen waar je in kunt stappen bij het vormen van een oordeel. Maar niet voor de invloed van emoties. Dat is jammer.’ Ze pleit voor onderzoek naar rechterlijke intuïtie die zegt: deze verdachte heeft het gedaan (of juist niet). ‘Juristen leren zulke gevoelens te negeren en alleen rationeel te denken. Maar dat gevoel zou zomaar een waardevolle bron van wijsheid kunnen zijn.’

**BOZE REACTIES
UIT DE SAMENLEVING
GEVEN EXTRA DRUK**

**GEBRUIK VAN BEELD ROEPT
MEER EMOTIE OP DAN TEKST**

reageren. Maar je kunt je ook niet laten meeslepen, want daarna moet je zaken doen. Dat lukt eigenlijk altijd. Ik zie dat bij collega's ook, dat ze achteruit kunnen stappen, terug in hun professionele rol.'

Zijn strafprocessen meer beladen dan vroeger?

'Ja. Toen ik begon, 33 jaar geleden in Groningen, was het allemaal erg afstandelijk en keurig. Dat is nu heel anders, deels door het spreekrecht. Dat geeft een enorme druk. Vroeger hadden slachtoffers helemaal geen stem in de rechtszaal, dat was niet goed. Maar nu is er

"Het strafproces wordt letterlijk op de spits gedreven"

vaak geen enkele terughoudendheid meer. Dat maakt een zitting buitengewoon ingewikkeld. Ik zie soms mensen met een aura van verontwaardiging de zaal binnenlopen en hoor ze de verdachte schofferen, terwijl ik denk: wacht eens even, we moeten nog wel vaststellen dat hij het heeft gedaan. Het zou beter zijn als de officier van justitie op de zitting slachtoffers het woord geeft en vragen stelt, want rechters zitten in een onmogelijke positie. Ze moeten onbevungen staan tegenover verdachten en

betrokkenheid tonen aan vaak woeden de slachtoffers. Dat geeft de verdachte het gevoel dat hij geen eerlijk proces krijgt. En het slachtoffer windt zich op omdat de rechter neutraal een ontkenkende verdachte aanhoort, en niet zegt: 'Wát, durft u ook nog te ontkennen?' Dat is onze rol niet, maar dat begrijpt niet iedereen.'

Wat speelt er nog meer mee?

'De betrokkenheid van de samenleving is veel groter geworden. Daardoor wordt het strafproces letterlijk op de spits gedreven. Elke burger kijkt mee, via tweets van Telegraafverslaggever Saskia Belleman bijvoorbeeld. Die lees ik graag, want dan zie ik hoe de behandeling van de zaak overkomt op de buitenwereld en waarin ik duidelijker moet zijn. Er valt nog heel veel uit te leggen. De samenleving wil vergelding, strenge straffen, ten koste van alles. En als de samenleving iets van ons wil, moeten we daar naar handelen vind ik. Maar we moeten ook duidelijk maken dat streng straffen misschien prettig voelt, maar niet helpt. Dat is allang bewezen. Wie zwaar gestraft wordt raakt vrijwel altijd zijn gezin kwijt, zijn woning, inkomsten en kans op toekomstig werk. En als hij dan vrijkomt, zeggen we als samenleving: "Kom op joh, je straf zit erop, schouders eronder!" Dat werkt niet. Het enige dat werkt, is mensen uit hun situatie halen en zorgen dat ze anders in het leven komen te staan. Daarin schieten wij hopeloos tekort.' •

'EEN POTJE TETRIS HELPT'

Foto, film, 3D-modellen; beeld wordt steeds belangrijker in strafprocessen. Reuze handig: je ziet de situatie voor je en hoeft die niet af te leiden uit een geschreven proces-verbaal. Maar hoe interpreteer je die beelden? En welke invloed hebben ze? 'Onze hypothese is dat beeld emotie oproept en daarmee invloed heeft op het oordeel van de rechter', zegt criminoloog/psycholoog **Gabry Vanderveen**. Zij onderzoekt dat samen met vakgenoot **Lotte van Dillen**.

Filmpjes op internet zorgen voor ophef. Iedereen heeft zijn mening klaar na het zien van bijvoorbeeld een ruwe arrestatie. Maar wat zie je eigenlijk? 'Juristen kunnen teksten heel kritisch lezen, maar leren niet om ook zo naar beeld te kijken', zegt Vanderveen. 'Het is belangrijk dat rechters ook visueel geletterd worden, want foto's zijn geen weergave van de werkelijkheid. Je weet niet wat er daarvoor, daarna of buiten beeld gebeurt. Bovendien spelen psychologische mechanismes mee. Verwacht je iemand te zien, dan herken je hem, hoe vaag het beeld ook is.'

Als beeld emotie oproept, geven rechters dan strengere straffen voor bijvoorbeeld kinderporno na het zien van foto's? Lotte van Dillen: 'Dat hangt ervan af. Bij sommige mensen komen beelden extra hard aan, zij voelen meer walging dan anderen. Onderzoek met een eyetracker wijst uit dat zij gefixeerd zijn op gruwelijke details als ze foto's van een plaats delict zien. Dat resulteert in een strengere strafadvies.'

Woede heeft hetzelfde effect, zegt Van Dillen. 'Wat dan helpt, is Tetris. Dat computerspel met de vallende blokjes houdt je aandacht precies genoeg vast om boze gevoelens te neutraliseren. Dat is bij leken onderzocht. Het zou fantastisch zijn om te kijken of het bij rechters ook werkt: na zware discussies in de raadkamer eerst een potje Tetris, en daarna pas de straf bepalen.'

RECHTERS MOETEN HUN
EMOTIES ERKENNEN OM GOED
TE KUNNEN OORDELEN

SOMMIGE ZAKEN ZIJN ZO
AANGRIJPEND DAT ZE EEN **BLIJVENDE**
INDRUK OP RECHTERS MAKEN

Strafrechter Jantien Holleman veroordeelde
vuilnisman na fatale aanrijding

Broer van slachtoffer sloeg op de verdachte in

'Een zaak die op mij veel indruk heeft gemaakt, ging over een fatale aanrijding: een Frans meisje dat als au pair in Nederland werkte, was onder een vuilniswagen gekomen. Zij was op slag dood. Mijn collega's en ik moesten beslissen of haar dood de schuld was van de jonge vuilnisman die achter het stuur zat. Wat deze zaak zo wrang maakte, is dat hij alleen maar verliezers kende. Het was een stom ongeluk met heel tragische gevolgen. De bestuurder was de weg opgedraaid nadat zijn collega was ingestapt. Doordat het rechterportier een paar seconden open was geweest, had hij het meisje niet naast de vuilniswagen zien fietsen.

Het ongeluk riep rauwe emoties op, die waren duidelijk voelbaar in de rechtszaal. Voor ons zat een gelaten jongeman die gebukt ging onder schuldgevoelens en in therapie was om het ongeluk te verwerken. Hij nam de verantwoordelijkheid volledig op zich. Achter hem zaten de ouders en broer van het meisje, die hun boosheid maar moeilijk konden bedwingen. Zij hadden het meisje naar het buitenland zien vertrekken om zich te ontwikkelen met het oog op haar toekomst. Hoe afschuwelijk moet het geweest zijn dat ze haar later moesten identificeren in het mortuarium. Zij zagen de verdachte als een moordenaar. Toen ook nog bleek dat de zaak moest worden aangehouden in afwachting van nieuwe onder-

zoeksresultaten en de familie dus voor niets uit Frankrijk was gekomen, barstte de bom.

Terwijl de verdachte de zaal uitliep, stormde de broer van het slachtoffer achter hem aan en begon op hem in te slaan. De verdachte vluchtte achter de balie van de bode, met zijn belager achter zich aan. Hierdoor werd de noodknop geblokkeerd waarmee bodes de parketpolitie kunnen oproepen en duurde de situatie nog langer. Bij ons rechters kwamen toen ook de emoties boven.

We zagen een gezin dat uit elkaar was gerukt. We voelden de frustratie en boosheid en begrepen die, maar waren toch ook wel verbaasd over de houding van de nabestaanden en het geweld van de broer richting de bestuurder. Die had dit natuurlijk nooit gewild.

Uiteindelijk hebben we hem veroordeeld tot 240 uur taakstraf. Hij had wel in zijn spiegels gekeken, maar niet goed genoeg. En als je op een vuilniswagen rijdt, moet je extra goed kijken omdat je grote schade kunt aanrichten. De officier van justitie eiste ook een onvoorwaardelijke rijontzegging. Die hebben we niet opgelegd. Hierdoor kon hij zijn werk wel blijven doen. Je wilt als rechter graag een straf opleggen die enige genoegdoening geeft. Dat was in dit geval onmogelijk. Dit blijft voor alle betrokkenen een open wond.'

**'Zij zagen de
bestuurder
als een
moordenaar'**

Kon Pam weten dat Rico onbetro

Martijn Delaere reist het land door om verslag te doen van alledaagse rechtszaken. Bij de politierechter in Haarlem staat Pam terecht, die haar rottweiler Rico niet in bedwang wist te houden.

TEKST: MARTIJN DELAERE | ILLUSTRATIE: NIELS DE HOOG

Rico is nog jong, maar weegt 45 kilo en is één brok kracht. Oppassen dus voor deze spierbundel. Pam* denkt dat ze de rottweiler wel onder controle heeft. In januari neemt ze hem mee naar het Groene Pad, een loslooplek voor honden in Alkmaar.

Rico zwemt in de vijver en schiet er dan vandoor. Verderop loopt namelijk een vijfjarig meisje met haar opa en twee hondjes. Rico valt op jonge kinderen. Hij springt tegen haar op. Het meisje valt. Pam holt achter Rico aan. Ze probeert de zware hond weg te trekken van het gillende meisje, maar het controletuig om zijn borst schiet los. Rico belaagt het meisje weer. Hij grijpt haar bij haar haren en sleurt haar mee.

Beschermen

Pam (28) is hevig geëmotioneerd als ze het gruwelijke verhaal aan de Haarlemse politierechter vertelt. Om het meisje te

verlossen, slaat en schopt Pam Rico waar ze hem kan raken. 'Ik trok zijn bek open. Hij beet mijn vinger stuk en sleurde ons tweeën mee. Mijn vriend knee Rico's strot dicht, waardoor ik met het meisje kon weglopen. Ik sloeg mijn armen om haar heen.' Maar Rico weet van geen ophouden. Hij maakt zich weer los en bijt het meisje in haar arm. 'Haar opa stond er als bevroren bij, terwijl wij riepen dat-ie de politie moest bellen. Een vrouw schopte nog tegen zijn ballen.' 'Van opa of de hond?', vraagt politierechter Van Steijnen. 'Van de hond.'

Vechten

Als Rico het meisje eindelijk loslaat, duiken Pam en haar vriend op hem. 'Als hij zich nu weer los zou vechten, zouden we hem nooit meer kunnen stoppen.' Gelukkig arriveren er politieagenten die een jas over Rico's kop gooien. De hond kalmeert. Als de agenten voorstellen om hem een spuitje te geven, gaat Pam onmiddellijk akkoord. Zij wordt met het meisje naar het ziekenhuis gebracht, de dierenambulance neemt Rico mee.

Muilkorf

Het meisje heeft een enorme hoofdwond en haar arm is op twee plekken finaal gebroken. Hart van Nederland stort zich op het verhaal. De burgemeester gaat bij het meisje langs. Vandaag is de vraag: had Pam kunnen weten dat Rico onbetrouwbaar en gewelddadig was? Had hij geen muilkorf om moeten hebben? Er waren immers al twee incidenten met kinderen geweest. Of hij toen ook echt

had gebeten is onduidelijk, maar Pam ging wel onmiddellijk naar een gedragstherapeut voor honden. 'Ik hoefde hem niet te muilkorven, maar deed dat wel om de buurt gerust te stellen en zelf zeker te zijn. Na vier maanden ben ik het langzaam gaan afbouwen. Ik had er vertrouwen in. Hij sprong naar kinderen, bijten deed hij niet. Anders zou ik hem nooit hebben losgelaten.'

'Een dier blijft natuurlijk een dier'

Schuld

Rico stond bekend als agressief en onvoorspelbaar, schrijven de ouders van het meisje in een slachtofferverklaring. Hun dochter heeft, ondanks traumatherapie, de aanval nog lang niet losgelaten. 'We begrijpen niet dat je er als eigenaar voor kiest om die hond los te laten.' Dat begrijpt officier van justitie Wind ook niet. 'Mevrouw heeft dit niet gewild, maar de vraag is wel of zij schuld heeft aan de aanval op het meisje. Daarvoor is nodig dat iemand aanmerkelijk onvoorzichtig, onachtzaam of nalatig is geweest.' Dat was Pam allemaal, meent de officier. Ze had extra alert moeten zijn

*Dit is niet haar echte naam

uwbaar was?

en Rico moeten muilkorven en aanlijnen. Dat heeft ze niet gedaan, met als gevolg dat een kind zwaar letsel opliep. Voor haar strafeis kijkt ze naar veroorzakers van verkeersongelukken met zwaar letsel: 'Je hebt aanmerkelijke schuld, ernstige schuld en zeer hoge mate van schuld. Ik vind de schuld ernstig, daarom eis ik 200 uur taakstraf waarvan 60 uur voorwaardelijk. Met als bijzondere voorwaarde dat mevrouw twee jaar lang geen honden zal houden.'

Lief

Wat in januari is gebeurd is afschuwelijk, vindt ook Pams advocaat Shukrula. 'De vraag is alleen of mijn cliënte kan worden verweten dat zij hieraan schuld

heeft.' Volgens de raadsman niet. 'Zij is allerm minst aanmerkelijk onvoorzichtig, onachtzaam, nalatig of onnadenkend geweest. Ze heeft er juist alles aan gedaan om Rico goed op te voeren. Ze is met hem naar een gedragstherapeut

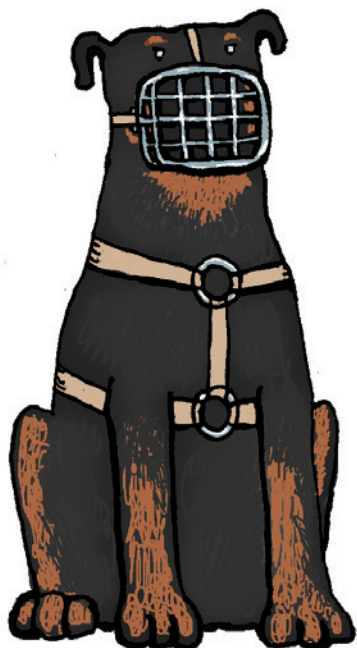
gegaan, die vond de hond niet agressief. Toch heeft ze Rico maandenlang gemuilkorfd. Hij luisterde goed. De uitlaatservice vond de hond rustig en lief. Mijn cliënte kreeg daardoor vertrouwen in Rico. Helaas ten onrechte; een dier blijft natuurlijk een dier.'

Vermoeden

Pam heeft zich er nooit met een jantje-van-leiden vanaf gemaakt, wil raadsman Shukrula maar zeggen. Toen Rico een waas voor zijn ogen kreeg en het meisje aanviel, stortte Pam zich op hem om haar te beschermen. Al met al reden voor vrijspraak, vindt hij. Als de rechter Pam toch schuldig vindt, dan zou ze geen straf moeten opleggen. Want: 'Mijn cliënte heeft nooit kunnen vermoeden dat dit zou gebeuren.'

Los

Politierechter Van Steijnen denkt dat Pam dat vermoeden wél had kunnen en ook moeten hebben. 'U nam zelf maatregelen na twee eerdere incidenten met kinderen. Toen u de muilkorf afdeed, gebeurde dit. U hebt de hond te makkelijk losgelaten. Ik denk dat u onachtzaam en onnadenkend bent geweest. In die zin bent u schuldig aan het letsel van het meisje.' Pam verdient daarvoor straf, maar 200 uur taakstraf vindt de rechter te veel. Ook omdat Pam onmiddellijk verantwoordelijkheid heeft genomen, krijgt ze 120 uur taakstraf, waarvan 40 uur voorwaardelijk. Pam mag van de rechter gewoon weer een hond nemen. Of ze dat doet, weet ze nog niet. •

JOLANDE CALKOEN
FAMILIE- EN JEUGDRECHTER

A portrait of Jolande Calkoen, a woman with short, wavy, light brown hair, smiling. She is wearing a red top. The background is white.

Een bijzonder verdrag

Alle Nederlandse kinderrechters zijn 15 november uitgenodigd voor een conferentie over het Kinderrechtenverdrag. Ze vieren daarmee dat het verdrag 30 jaar bestaat. Is dat dan zo belangrijk? Ja! Het Kinderrechtenverdrag is bijzonder omdat bijna alle landen zich erbij hebben aangesloten. Het verdrag geeft kinderen speciale rechten en dat is hard nodig omdat zij, zeker in de eerste jaren, helemaal afhankelijk zijn van anderen. Vroeger werden kinderen beschouwd als eigendom van hun ouders. Dat is gelukkig niet meer zo. Maar ze zijn ook geen kleine volwassenen. De eerste achttien jaar hebben mensen extra bescherming nodig. Het verdrag heeft dat in kaart gebracht. Er staat bijvoorbeeld in dat kinderen beschermd moeten worden tegen misbruik, discriminatie en verwaarlozing. Dat ze recht hebben op onderwijs en goede medische zorg. En dat ze bij hun ouders mogen wonen. Als dat niet kan, moet de overheid voor goede opvang zorgen. Sinds Nederland het verdrag ondertekende, is er ook in de rechtspraak veel veranderd. Als hun ouders gaan scheiden,

bepaalt de rechter niet meer vanzelfsprekend dat kinderen bij hun moeder of vader gaan wonen. Zij worden uitgenodigd voor een gesprek, zodat de rechter hun wensen mee kan wegen. Soms is het beter dat kinderen een tijdje ergens anders gaan wonen. Bijvoorbeeld omdat hun ouders voortdurend ruzie maken of hun kinderen mishandelen, of omdat een kind zelf in de knoop zit en zich heel moeilijk gedraagt. Vroeger werd je als kind pardoes in een tehuis geplaatst. Nu praat je daarover met de rechter en wordt regelmatig een nieuw gesprek gepland, om te kijken hoe het gaat en of je weer naar huis kunt.

Kinderrechters maken zich de laatste tijd wel grote zorgen. Er zijn te weinig plekken waar kinderen in nood terecht kunnen. Zij vallen tussen wal en schip en rechters die zien dat uithuisplaatsing noodzakelijk is, staan met lege handen. We praten met gemeenten en andere instanties over een oplossing, want de overheid móet voor goede opvang zorgen. Dus: moeten we vieren dat we dit verdrag hebben? Ja, natuurlijk!

Beste rechtspraak,

Ik heb heel erge ruzie met mijn buurman. Hij heeft een schutting tussen onze tuinen laten plaatsen, maar die staat op mijn grond. Zo pikt-ie een deel van mijn tuin in. Kan de Rijdende Rechter langskomen?

Voor de Rijdende Rechter moet u bij de televisie zijn. Hij kan een uitspraak doen waar beide partijen zich schriftelijk aan verbinden. Maar als uw buurman zich toch niet aan de uitspraak houdt, kunt u dat niet afdwingen. Dat kan wel als u een rechtszaak start bij de rechtbank. Op rechtspraak.nl staat onder 'burenruzie' veel informatie over de procedure. Verschillende rechtbanken experimenteren momenteel met buurt- of wijkrechters, die de buurt ingaan om ter plekke en tegen lage kosten problemen tussen burens op te lossen. Misschien doet uw rechtbank dat ook, vraag er maar eens naar.

Ik moet volgende maand voor de rechter komen omdat ik iets heb gestolen. Ik ben op heterdaad betrapt, dus ontkennen heeft geen zin. Dan hoef je toch geen advocaat te nemen?

Nee, in strafzaken hoef je geen advocaat in te schakelen. Maar het is verstandig om dat wel te doen. Een advocaat is er niet alleen om mensen vrij te pleiten, maar kan ook bekende verdachten helpen. Hij of zij weet hoe het eraan toegaat in de rechtszaal, bereidt cliënten daarop voor en controleert of alles volgens de regels verloopt. Misschien zijn er tijdens het onderzoek wel fouten gemaakt of zijn er andere redenen om de rechter te vragen geen – of minder – straf op te leggen. Dat is voor een leek niet te overzien.

Ik zit nog op de middelbare school, maar weet nu al dat ik later rechter wil worden. Hoe pak ik dat aan?

Wat leuk dat je zo'n mooi beroep kiest! Om rechter te worden moet je Nederlands recht studeren aan een universiteit. Zoek als je daarmee klaar bent een andere juridische baan, want twee jaar relevante werkervaring buiten de Rechtspraak is een voorwaarde om aan de rechtersopleiding te beginnen. Kom je daarna door de strenge selectie, dan word je opgeleid tot rechter. Dat kan vijftien maanden duren maar ook vier jaar, afhankelijk van jouw kennis en ervaring. Je gaat dan aan het werk bij een rechtbank, onder de hoede van ervaren rechters, en doet intussen allerlei cursussen. Wil je een beter beeld krijgen van het vak? Ga dan eens naar een rechtbank en woon een paar zittingen bij, die zijn haast altijd openbaar.

VRAGEN? HET RSC WEET RAAD

Heb je algemene vragen over rechtspraak? Neem dan contact op met het Rechtspraak Servicecentrum. Elke werkdag zitten webcare medewerkers en telefonisten van 8 uur 's ochtends tot 8 uur 's avonds klaar om jouw vragen te beantwoorden. Je kunt je vragen stellen op Facebook (facebook.com/rechtspraak) of Twitter (@RechtspraakNL). Bellen kan ook: 088-361 61 61.

Bedreigde rechtsstaat

Bij alle gerechtsgebouwen en veel advocatenkantoren ging op 19 september de vlag halfstok. Advocaat Derk Wiersum was de ochtend daarvoor doodgeschoten op straat, voor zijn huis in Amsterdam. Hij was niet alleen advocaat maar ook plaatsvervangend rechter, bij de rechtbank Zeeland-West-Brabant. De moord zorgde voor een enorme schok. Meteen rees het vermoeden dat Wiersum was vermoord omdat hij juridische bijstand gaf aan een kroongetuige in de strafzaak tegen Ridouan T., verdacht van – onder meer – betrokkenheid bij verschillende

liquidaties. Vorig jaar, kort nadat het Openbaar Ministerie de naam van de kroongetuige bekend had gemaakt, was diens broer ook op klaarlichte dag doodgeschoten. De Nederlandse orde van advocaten, het Openbaar Ministerie en de Rechtspraak brachten een gezamenlijke verklaring uit. 'Deze gebeurtenis is naast een persoonlijk drama ook een ernstige bedreiging voor onze rechtsstaat', schreven ze. 'Het is van groot belang dat advocaten, officieren en rechters hun werk in alle vrijheid en veiligheid kunnen doen.'

ADVOCAAT **PETER PLASMAN** KOMT VEEL IN RECHTBANKEN. WIE IS HIJ, WAT MAAKT HIJ MEE EN WAT VINDT HIJ VAN DE RECHTSPRAAK?

'Rechters zijn meer streetwise dan vroeger'

TEKST: PAULINE VAN DER MIJDE | FOTO: BAS KIJZERS

Ik vind de bodes altijd zo goed geïnformeerd', zegt advocaat Peter Plasman op de vaag wat hem opvalt bij rechtbanken en gerechtshoven. 'Ze zijn overal even vriendelijk en behulpzaam.' Doet zo'n bode de deur van de rechtszaal open om procespartijen en publiek binnen te laten, dan treft Plasman daar een ander type rechter dan 30 jaar geleden. 'Rechters staan meer in de samenleving. Ze zijn meer streetwise, laten zich niet snel iets wijsmaken en ze zijn opener; er kan meer gezegd worden. Maar ze moeten wel oppassen dat de rechtspraak geen speelbal wordt van de politiek.'

Plasman deed er lang over om zijn bestemming te vinden, maar toen hij als 35-jarige advocaat werd, was dat met volle overtuiging. 'Ik ben altijd erg geïnteresseerd geweest in de macht van de staat. Die komt in het strafrecht heel sterk tot uiting. Daar moet je burgers goed tegen beschermen want iedereen kan verdachte worden. Kijk maar naar Puttense moordzaak, waarvoor onschuldige mensen jarenlang gevangen zaten. En naar de schadevergoeding die jaarlijks wordt uitgekeerd aan mensen die onterecht hebben vastgezet.' Zo'n tien procent van de strafzaken bij de rechtbank eindigt in vrijspraak. Het topje van de ijsberg, zegt Plasman. 'Dat zijn allemaal zaken waarvan het Openbaar Ministerie dacht dat ze goede kans maakten om in een veroordeling te eindigen. Daarvoor heeft het OM zelf al een heleboel verdachten 'vrijgesproken' door hun zaak toch maar niet voor de rechter te brengen. Daar zijn mensen bij die veel te lichtvaardig of op basis van fouten als verdachte zijn aangemerkt. Je zal maar

in zo'n positie zitten zonder hulp van een advocaat.'

Hij vindt dat strafpleiters ten onrechte een twijfelachtige reputatie hebben bij veel mensen. 'Wij zijn alleen maar uit op vrijspraak en willen dus niet dat het recht zegeviert, denkt men. Het omgekeerde is waar: de advocaat is een pijler onder de rechtsstaat. Zonder ons zou geen rechter bereid zijn om forse straffen op te leggen. Want in een rechtsstaat heeft iedereen recht op een goede verdediging. Daar huren mensen iemand voor in omdat ze zelf de juridische kennis missen. De opdracht aan de advocaat is eigenlijk: doe wat de verdachte zelf zou doen als hij dat zou kunnen. Dan moet ik dus alles aangrijpen wat die verdachte

kan helpen. Als je vindt dat dat niet klopt, zeg je in feite dat iemand die verdacht wordt geen recht heeft op verdediging.'

Walgelijk

'Ik ben begonnen bij een huis-tuin-en-keukenpraktijk met allerlei zaken', vertelt Plasman. 'Daar kwam een man voor een echtscheiding, die zei: "Je hebt één opdracht en dat is mijn vrouw kapotmaken." En dat moest dan over de rug van de kinderen. Dat heb ik uiteraard niet gedaan, ik vond het walgelijk. Dat heb ik ook bij vaders die in het kader van een bezoeksregeling de kinderen meekrijgen en dan de benen nemen naar het buitenland. Geef mij dan maar een echte crimineel. Wat zo'n vader doet is vaak niet strafbaar, maar ik vind het veel erger dan een drugsdelict.'

Hij opende een eigen kantoor, gespecialiseerd in strafrecht, dat in principe niemand weigert. 'Als je dat doet, ga je eigenlijk al op de stoel van de rechter zitten. Dat past niet.' Zijn klantenbestand varieert van spraakmakende verdachten als de moordenaar van Theo van Gogh tot kruimeldieven.

Mensen die vreselijke dingen doen hebben vaak een weinig stabiele kindertijd gehad, leert de ervaring. De familie Plasman verhuisde tientallen keren en >

CV Peter Plasman

Peter Plasman (67) werd in 1987 advocaat. Een jaar later opende hij zijn eigen praktijk, Plasman Advocaten in Amsterdam. Daar werken nu zeven advocaten. Plasman werd landelijk bekend doordat hij verdachten bijstond in spraakmakende zaken zoals de moord op Theo van Gogh, de vuurwerkramp in Enschede, kindermisbruik door het 'Monster van de Jura' en de zaak tegen neuroloog Jansen Steur, die vervolgd werd voor het stellen van onjuiste diagnoses.

**'Laat rechtspraak
geen speelbal
van de politiek
worden'**

toen Peters ouders scheidden, liet zijn moeder haar twee zonen bij hun vader achter. Die trok zich weinig van de jongens aan en stuurde ze uiteindelijk naar een internaat. Waarom kwam Peter wel goed terecht? 'Dat hangt van zoveel factoren af', zegt de advocaat. 'Hoe je persoonlijkheid zich ontwikkelt, welke kansen je krijgt, welke vrienden. En ook wat je wilt. Sommige van mijn cliënten zijn heel slim, die hadden net zo goed in de maatschappij kunnen slagen, maar kozen er bewust voor om boef te worden. En geslaagde zakenlui zijn soms boeven die toevallig niet betrapt worden. Als je geld uit de onderwereld witwast en niet vraagt waar dat vandaan komt, ben je crimineel bezig.'

Waarheid

Plasman oordeelt niet over mensen maar wil wel alles weten over hun misdrijf. 'Dat is nodig om mijn werk goed te kunnen doen.' Hij vertelt over een jongen uit een Turkse familie die thuis onhandelbaar was. Toen hij een wapen op zijn vader had gericht, belde de familie ten einde raad de politie; die jongen moest geholpen worden. Maar hij werd vervolgd voor poging tot moord en kreeg acht jaar cel. 'De familie schrok zich dood. Ik kreeg de zaak in hoger beroep. De jongen hield vol dat hij niks had gedaan; een kansloze verdediging. Ik heb zijn zus ingeschakeld: zorg dat hij mij de waarheid vertelt! Toen bleek dat hij een ongeladen wapen op zijn vader had gericht. Helemaal geen poging moord dus, maar bedreiging: negen maanden cel. Hij had daar expres over gezwegen. "In onze cultuur kan je niet toegeven dat je je vader hebt bedreigd", zei hij. Zo

AANSLAG

Plasman is vaak bedreigd. Hij trekt zich daar weinig van aan en ook zijn gezin is niet gauw bang te krijgen. Maar de maat was vol toen twee jaar geleden een razende man bakstenen door de grote etalageruiten van het advocatenkantoor gooide. 'Voor mijn personeel was dat doodeng. Als zo'n baksteen je hoofd raakt, kan het heel slecht aflopen.' De belager kreeg een flinke straf. Want, stelt het vonnis: het is van groot belang dat advocaten en hun medewerkers, die een belangrijke bijdrage leveren aan onze rechtsstaat, vrij en veilig hun taak kunnen vervullen.

Zulke uitspraken klonken ook toen in september (lang na dit interview) advocaat Derk Wiersum was vermoord. Die klap kwam hard aan bij Plasman. 'Het is een aanslag op de rechtsstaat, die deels geslaagd is.' Hij heeft besloten geen kroongetuigen meer bij te staan. 'Mijn achterban heeft tot nu toe alles dapper geslikt, maar de grens is bereikt.' De glans is van zijn mooie beroep af, verzuchtte Plasman kort na de moord. 'Ik werk nu onder een grauwsliur. Ik hoop dat het op termijn weer prettiger wordt.'

belangrijk is het dus om de waarheid uit verdachten te trekken.'

Hij heeft vaak rechtszaken laten kantelen in hoger beroep. Wat zegt dat over rechters? Maken zij veel fouten die later rechtgezet moeten worden? Plasman schudt zijn hoofd. 'Dat betekent lang niet altijd dat er fouten zijn gemaakt. Er loopt nou eenmaal een grens tussen veroordeling en vrijspraak. Als iemand dichtbij die grens zit, kunnen drie rechters vinden dat er genoeg bewijs is en drie anderen juist niet. Daar ontkom je niet aan. Niemand heeft de waarheid in pacht, het blijft mensenwerk.'

Afstand nemen

Er kunnen altijd dingen beter, zegt Plasman. 'Maar ik vind dat wij al met al goeie rechters hebben en een goed rechtssysteem. Laten we proberen dat

zo te houden. Ik maak me zorgen over de invloed van politici die het strafrecht misbruiken voor politiek gewin. Roepen om hardere straffen is altijd makkelijk scoren. Ik vind dat rechters daar krachtiger afstand van zouden moeten nemen. Wees niet bang voor kritiek en buig niet mee, we hebben niet voor niets een scheiding der machten. Het is al eerder gezegd: jullie hebben een goede woordvoerder nodig, een eigen Benno Baksteen. Als er iets is met de luchtvaart komt hij op tv en vertelt hoe het zit. Zo'n rechter moet je hebben, die met gezag uitlegt: de kritiek klopt niet, wij straffen al zwaar.'

Het spreekrecht voor slachtoffers laat zien wat er kan gebeuren als het strafrecht een speelbal van de politiek wordt, stelt hij: 'Er wordt steeds een stukje aangepast en toegevoegd, waardoor een doortimmerd systeem verandert in een onduidelijke lappendeken. Slachtoffers en nabestaanden mogen van mij alles zeggen hoor, maar niet tegen iemand die alleen nog maar verdachte is. Zij willen niet zomaar iemand toespreken, maar de dader. Wacht dan tot de rechter heeft vastgesteld wie dat is. Dan kunnen verdachten erop vertrouwen dat zij een eerlijk proces krijgen.' •

Zoek de 10 verschillen

v.l.n.r.: 1. het bordje voor de eerste rechter links – 2. houding van de eerste rechter – 3. pen of portlood in hand van advocaat links – 4. microfoon voor de advocaat – 5. aantal wetboeken – 6. rechters zijn van plaats gewisseld – 7. waterkan en bekertjes voor de rechters – 8. kleur van het waterflesje – 9. befje van de griffier – 10. houding van advocaat en cliënt rechts.

Wablief?

Tbs met dwangverpleging

‘De rechtbank legt 12 jaar gevangenisstraf op en tbs met dwangverpleging.’ Je hoort het regelmatig, maar wat is dwangverpleging eigenlijk? Daarbij doemen al gauw beelden op van mannen die worden platgespoten en tegen hun wil met elektroshocks bewerkt om ze van hun gevaarlijke stoornissen te genezen. Zo is het niet. Dwangverpleging is iets anders dan dwangbehandeling.

Als iemand onder invloed van een persoonlijkheids- of psychische stoornis een ernstig misdrijf heeft gepleegd en de kans op herhaling groot is, kan hij ter beschikking worden gesteld. Vaak wordt een combinatie van celstraf en tbs opgelegd. Dan zit hij eerst zijn straf uit en wordt hij daarna behandeld. Tbs is geen straf (die dient als vergelding) maar een maatregel ter beveiliging van de samenleving. Is iemand zo gestoord dat de misdaad hem helemaal niet verweten kan worden, dan mag de rechter geen straf opleggen. Maar wel tbs.

Er zijn tbs'ers die gewoon thuis mogen blijven, mits ze zich aan therapie-afspraken en voorschriften houden. (tbs met voorwaarden). In ernstiger gevallen kiest de rechter voor tbs met dwangverpleging en wordt iemand gedwongen opgenomen in een gesloten tbs-kliniek. Hij krijgt daar gesprekken en medicijnen aangeboden, maar mag die behandeling weigeren. De wet staat dwangbehandeling in principe niet toe. Alleen in noodgevallen kan de geneesheer-directeur besluiten onvrijwillig medicijnen toe te dienen: als iemand gevaar veroorzaakt in de kliniek of bijvoorbeeld vastzit in een psychose waar hij niet uitkomt. Dat is met veel waarborgen omkleed.

Betekent dit dat tbs'ers rustig hun tijd kunnen uitzitten zonder hun stoornis aan te pakken? Niet als ze op een dag weer vrij willen komen. De rechter beoordeelt regelmatig of de tbs-maatregel beëindigd kan worden. Zolang iemand behandeling weigert en geen vooruitgang boekt, zal de rechter het verblijf in de kliniek telkens verlengen. In die zin is er dus wel dwang om aan de behandeling mee te werken.

A woman with short, wavy brown hair and glasses stands in a modern office hallway. She is wearing a black cardigan over a black and white patterned dress. She is holding a small object in her right hand. The hallway has large glass windows on the left and turnstiles on the right. The text 'Rechter moet meekijken bij gedwongen opnames' is overlaid on the image.

Rechter moet meekijken bij gedwongen opnames'

De werkdag van
Ellen van Kalveen,
BOPZ-rechter in
Midden-Nederland

Op BOPZ-tocht met familie

De blauwe dossiermapjes liggen bij rechter Ellen van Kalveen op schoot, de dienstauto met griffier Dennis Koster aan het stuur staat op het punt van vertrekken. ‘We moeten meteen door’, zegt Van Kalveen als we voor de Utrechtse rechtbank bij haar instappen. We gaan op BOPZ-ronde (Bijzondere Opnemingen Psychiatrische Ziekenhuizen). Overal in Nederland gaan rechters regelmatig op pad om te beslissen of mensen met een psychiatrische ziekte, verstandelijke beperking of dementie gedwongen opgenomen mogen worden.

TEKST: PATRICK VAN DER MEE | FOTO'S: ARIE KIEVIT

09.15 UUR De eerste zaak voert ons naar het Willem Arntzhuis, een ggz-instelling in het centrum van Utrecht. Hier komen rechters vaak om mensen te beoordelen die eerder in verwarde toestand zijn binnengebracht. Alleen als zij een gevaar vormen voor zichzelf of hun omgeving mogen ze langer gedwongen worden vastgehouden. ‘Vandaag bezoeken we een 28-jarige Syrische man die in een psychose vrouwen heeft lopen aanspreken, zwaaiend met een stanley mes’, zegt Van Kalveen. ‘Daarvoor is hij hier opgenomen. Moet dat verblijf verlengd worden?’

Terwijl de griffier de auto door het centrum loodst, leest de rechter het dossier vluchtig door. ‘Gistermiddag heb ik alle dossiers goed bestudeerd’, zegt ze. Eenmaal binnen praat ze met de man, zijn advocaat en de psychiater. Wat is de situatie nu? ‘Deze man gebruikte drugs, heeft dat zijn psychose veroorzaakt? Of

was er eerst de psychose en daarna de drugs?’ De man blijkt weer redelijk aanspreekbaar, vertelt Van Kalveen na afloop van de besloten zitting. Maar omdat de psychose nog niet weg is, wordt zijn opname met drie weken verlengd.

10.30 UUR Gauw door naar het Sint Antoniusziekenhuis, waar een oudere man met Korsakov – een geheugenstoornis door alcoholgebruik – wacht. ‘Hij is fysiek erg achteruit gegaan’, vertelt de rechter onderweg. ‘Hij zorgde niet voor zichzelf en is zo hier terecht gekomen.’ De man wordt binnengereden in zijn ziekenhuisbed en is heel stellig: hij wil niet opgenomen worden. Volgens zijn advocaat is er geen gevaar meer. Even aansterken in het ziekenhuis is goed, maar langdurige gedwongen opname in een verpleeghuis is volgens hem niet nodig. Omdat het beeld sterk afwijkt van

rechter Ellen van Kalveen

wat in het dossier staat, besluit de rechter de zaak aan te houden. 'Een onafhankelijke psychiater moet alles maar eens goed in kaart brengen, dan praten we op de volgende zitting verder.'

11.45 UUR 'Mag ik het volgende dossier', vraagt Van Kalveen aan de griffier als ze weer in de auto is gestapt, onderweg naar een verpleeghuis voor ouderen in de bosrijke omgeving van Amersfoort. De rechter wordt in de nostalgisch ingerichte bezoekersruimte ontvangen door een vrouw van 85 in een grijze ochtendjas, haar dochter en een advocaat. De vrouw is al jaren dementerend en soms fysiek agressief. 'Ze heeft onlangs een zorgmanager geslagen en is er 's nachts vandoor gegaan. In dit geval is de vraag niet of ze in dit verpleeghuis móet blijven, maar of dat kán. Want BOPZ-instellingen moeten geregistreerd zijn. Heeft deze locatie wel een registratie?

Die hebben we nergens kunnen vinden. Ook iets dat nader uitgezocht moet worden voordat ik kan beslissen.'

12.30 UUR Onderweg naar de laatste patiënt in Amersfoort, een 36-jarige vrouw met een bipolaire stoornis, reflecteert Van Kalveen op de rol van de rechter bij gedwongen opnames. 'Vrijheidsberoving is niet zomaar iets', zegt ze. 'Het is van groot belang dat een onafhankelijke rechter meekijkt, naast de psychiater. Daarbij staan twee vragen centraal. Is er een psychische stoornis is waardoor iemand gevaar veroorzaakt? En kan dat gevaar alleen maar door opname worden afgewend? Heel vaak is het antwoord op beide vragen 'ja', waardoor de zitting voor de buitenwereld misschien een formaliteit lijkt. Maar dat is het niet. Het feit dat de rechter gedwongen opnames toetst, bevordert dat instellingen daar zorg-

vuldig mee omgaan en kritisch naar zichzelf blijven kijken.'

13.30 UUR De situatie van de 36-jarige vrouw is duidelijk: zij is net bevallen en daarna in een psychose geraakt. In die toestand werd ze agressief en vloog haar partner aan. Vandaag gaat het beter en ze wil graag naar huis, terug naar haar gezin. Maar de verbetering is nog maar heel pril. De psychiater vindt het te riskant om haar nu al te laten gaan. Van Kalveen is het daarmee eens en verlengt de opname met drie weken. Mensen in acute geestelijke nood zijn altijd heel kwetsbaar, zegt Van Kalveen als we weer in de auto zitten. Daarom vindt ze dit werk zo waardevol, maar stemt een BOPZ-tocht haar ook triest. 'Dat heb ik vooral bij jongeren van rond de twintig die net hun eerste psychose hebben gehad. Jongen, wat zal jij je de rest van je leven moeten aanpassen, denk ik dan.'

Bescherming en preventie staan voorop

Jeugdstrafrecht is maatwerk

De ouders van Romy, Savannah en Nick, drie tieners die in 2017 door leeftijdgenoten zijn gedood, hebben minister Dekker een petitie aangeboden. Zij willen dat de maximale straf voor minderjarigen (twee jaar jeugddetentie) drastisch omhoog gaat. Waarom is er eigenlijk een apart jeugdstrafrecht en wat houdt dat in?

TEKST: MARTIJN DELAERE | FOTO: NATIONAAL ARCHIEF COLLECTIE SPAARNESTAD

De Zeeuwse zusjes Geertje (5) en Maria (9) moesten in 1868 bij de rechtbank in Goes verschijnen omdat ze ruim zeventien gulden, kleding en naaigerei van hun oom hadden gestolen. De zusjes woonden na het overlijden van hun moeder bij hun werkloze vader Jacob. Ze gingen niet naar school en hun

**Hoe
zit
dat?**

vader sloot ze vaak op. Kleine Geertje kon de 20 kilometer naar de rechtbank niet lopen, maar Maria maakte de wandeling wel. Ze bekende dat ze snoep van de buit hadden gekocht. Geertje en Maria werden veroordeeld tot 'eene gevangenzetting van zeven en een half jaar.' De zusjes kregen twee jaar later gratie.

Nu, 151 jaar later, zou vader Jacob door de onderwijsinspectie op het matje worden geroepen. Waarom houdt hij Maria thuis? Gaat hij daarmee door, dan moet hij voor de rechter verschijnen. Er zou naar hulp worden gezocht en wellicht zouden de meisjes uit huis worden geplaatst. Ze houden zeker geen straf voor de diefstal krijgen, want kinderen onder de twaalf kunnen niet worden vervolgd. De rechters in Goes vonden dat de zusjes heel goed wisten wat wel en wat niet mocht. Daar denken we nu anders over. Heel jonge kinderen zijn impulsief en denken niet na over de gevolgen van een misstap.

Nog kind

Ook tieners zijn kinderen, dat zien we iedere dag op straat. Ze moeten nog groeien, lichamelijk en geestelijk. Dat maakt ze kwetsbaar. Ze kunnen makkelijk worden beïnvloed door verkeerde vrienden. Maar omdat hun hersenen volop in ontwikkeling zijn, kunnen ze ook nog wezenlijk veranderen. Dat biedt kansen. Daarom vallen ze tot hun achttiende verjaardag onder het jeugdstrafrecht. Dat heeft een opvoedend karakter. Het is bedoeld om jongeren de juiste kant op te sturen en een toekomstperspectief te bieden. Bescherming en preventie staan voorop, terwijl bij het straffen van volwassenen de nadruk meer ligt op genoegdoening, vergelding en afschrikking.

Verplicht behandeld

Dat wil niet zeggen dat de kinderrechter niet straft. Een tiener kan veroordeeld

KIND IN DE RECHTZAAL

Tieners worden door de rechter anders behandeld dan volwassenen. Dat zie je terug in de rechtszaal. Strafprocessen tegen volwassenen zijn openbaar; iedereen kan erbij zijn en erover schrijven. Zittingen met tieners zijn besloten. Hun privacy wordt beschermd om te voorkomen dat ze al heel jong een stempel krijgen en geen nieuwe start meer kunnen maken. Dat wil niet zeggen jonge verdachten alleen in de rechtszaal zitten. Hun ouders zijn er ook. Dat is verplicht, hoewel één ouder soms ook mag. Een tiener móet komen, terwijl een volwassen verdachte weg mag blijven. En tieners hebben verplicht een advocaat bij zich; volwassenen kunnen ervoor kiezen alleen naar de rechtbank te komen.

worden tot een leerstraf, een werkstraf van maximaal 200 uur of het betalen van schadevergoeding. Een kind onder de 16 kan maximaal een jaar gevangenschap in een jeugdinrichting krijgen. Voor jongeren van 16 tot 18 jaar is dat twee jaar. De gedachte hierachter is dat tieners nog niet op dezelfde manier als volwassenen verantwoordelijk zijn en dat hulp en begeleiding zinvoller zijn dan het opleggen van een lange gevangenisstraf. Bij ernstige misdrijven, zoals verkrachting, doodslag of moord, kan de maxi-

male straf worden aangevuld met een pij-maatregel (plaatsing in een inrichting voor jeugdigen). In de volksmond wordt het jeugd-tbs genoemd, maar het is wezenlijk anders. Kinderen gaan niet naar een kliniek maar naar een jeugdinrichting met gespecialiseerd personeel. Pij moet in het belang zijn van een zo gunstig mogelijke ontwikkeling, terwijl tbs veel meer bedoeld is om de samenleving te beschermen. Een tiener met pij wordt wel verplicht behandeld. De maatregel kan maximaal zeven jaar duren, waarvan het laatste jaar voorwaardelijk. Als het nodig is, kan de rechter pij na zeven jaar omzetten in tbs voor volwassenen.

Passende straf

Nog niet zo lang geleden gold voor het jeugdstrafrecht een harde grens: tot 18 jaar werd je als kind berecht, daarna viel je onder het strafrecht voor volwassenen. Maar jongeren en jongvolwassenen verschillen enorm in ontwikkeling. Iemand van 21 kan nog heel kinderlijk zijn en een 17-jarige eigenlijk al volwassen. Daarom is in 2014 het adolescentenstrafrecht ingevoerd. De rechter bepaalt nu bij verdachten van 16 tot 23 jaar of zij volgens het jeugdstrafrecht of het volwassenenstrafrecht worden berecht, afhankelijk van hun ontwikkeling. Een 17-jarige huurmoordenaar bij wie opvoedkundig ingrijpen zinloos wordt geacht, kan dus als een volwassene worden bestraft en een verstandelijk beperkte verkrachter van 20 als een kind. De rechtbank in Rotterdam veroordeelde deze zomer een 19-jarige met een zeer beperkte sociaal-emotionele ontwikkeling voor poging tot doodslag, verkrachting en zware mishandeling van een uitwisselingsstudente tot twee jaar jeugdgevangenis en de pij-maatregel. Volgens de rechtbank ligt het in de rede dat de pij na zeven jaar wordt omgezet in tbs, als het gevaar voor herhaling nog te groot is. •

'Bij ons gaat alles in het Engels'

LINCOLN FRAKES BEHANDELT INTERNATIONALE HANDELSZAKEN

Nederland is een exportland met een open economie. Veel bedrijven hebben dan ook vestigingen, zakenpartners of klanten over de grens. Naar welke rechter stap je dan als er conflicten ontstaan, bijvoorbeeld over een grensoverschrijdende investering of een bedrijfsovername? Amsterdam kent sinds januari een speciale kamer voor internationale handelsgeschillen: de Netherlands Commercial Court (NCC). Daar kunnen ondernemers in het Engels procederen.

Van processtuk tot vonnis, bij de NCC in het Paleis van Justitie aan het IJ gaat alles in de voertaal van het internationaal bedrijfsleven.

'Een Amerikaanse start-up met een Europees hoofdkantoor in Amsterdam heeft de behoefte om een handelsgeschil in het Engels voor te leggen aan de rechtbank', zegt Lincoln Frakes. 'Maar Nederlandse bedrijven ook, als ze buitenlandse investeerders en klanten hebben.'

Frakes is voorzitter van de NCC District Court, die zes rechters telt. Voor hoger beroep is er de NCC Court of Appeal, met vier raadsheren. De rechters (gedetacheerd vanuit gerechten in het hele land) moeten uiteraard goed

Engels spreken. Voor Frakes geen probleem: hij groeide op in Dallas, Texas. 'Al onze rechters hebben ervaring met Engelstalig werken, in het bedrijfsleven, op de Zuidas of als advocaat in Londen. Daardoor is de zaak ook voor buitenlandse partijen goed te volgen.'

De NCC heeft inmiddels in twee zaken uitspraak gedaan. De eerste zaak ging over de waarde van aandelen die de buitenlandse geldschieter van een fabriek te gelde wilde maken, de tweede over een bedrijf dat ICT-specialisten naar een klant had gestuurd voor een project. 'Die klant probeerde dat personeel over te nemen, en dat mag niet.' De verwachting is dat de NCC op den duur zo'n 100 geschillen per jaar zal behandelen en 25 in hoger beroep. De kosten worden door de procederende partijen betaald. Naast de Engelse taal heeft de internationale handelskamer nog een paar voordelen: er wordt volledig digitaal gewerkt en er kan maatwerk worden geleverd. 'Dit zijn complexe zaken, voor je het weet ben je vijf jaar bezig', zegt Frakes. 'Dat kunnen we voorkomen door eerst een plan te maken en te bepalen wat echt belangrijk is in een zaak. Dat is een mooie uitdaging voor de advocaten en de rechters.'

